

També antic en castellà: a Múrcia «*gambuquiu* o *gambojo*: gorrita-venda que lleven los niños recién-nacidos» (RmzXarrià) i per a la descripció del *gambojo* murcià i el *cambojo* andalús, veg. GaSoriano i Alc-Venceslada; altrament el murcià Polo de Medina (c. 1635) usava una forma amb *o*, *gambox*, semblant a la valenciana, però *campux* és la forma normal del castellà clàssic, que s'hi documenta des de 1607-1611, si bé Oudin i Covarr. li donen el sentit de «un masque ou voile à couvrir le visage». Des del català va passar 10 manllevat al logud. i campid. *campuscui* «capillo de los niños» (MLWagner, RFE IX, 327).

En àrab és només magrebi: *kambūš* que Yacut (fi S. XII) refereix al Marroc, igual el *Qartās*; altrament, figura en escriptures aràbigues de Granada, definit per 15 *PAlc.* «antifaz de novia, velo de mujer, toca de mujer», amb la mateixa forma que s'usa també encara al Marroc. Però hi ha variants, reveladores que la *-š* i *nb* són transcripció aproximada d'un so estranger diferent: *kabbūs* (pl. *kabābīs*) traduït «capucium» i [cat.] 20 «caparon», *RMa.*, *kabbūs* en escriptures de Granada, *kabbūs* 'casquet de llana, gorra blanca' al Marroc i Algèria, *Ibn Qapūc* o *Ibn Qabbūš* nom de literats de Xàtiva en els Ss. XII i XIII (Simonet, pp. 97-8, 81).

Es tracta, doncs, evidentment d'un mossàr. *qapūc* 25 o *qapūc* forma corresponent a la cat. *caputxo*, *-utxa*, cast. *capuz*, *capucho*, en la qual el fonema *č*, estrany a l'àrab, fou transcrit diversament.¹ Amb la *bb* doble es va tractar de reproduir, aproximadament, l'articulació enèrgica de la *-p-* so que també era estrany a l'àrab. El canvi de *bb* en *nb* o *mb*, per diferenciació, és corrent en àrab magrebi (*zebbūg* > *zenbūg*, *dabbūs* > *danbūs*), veg. la meua nota en BDC XXIV, 69-70; magr. *kambil* al costat de *capil* «capirote», *kānbal* 'capar' (Simonet, 95-6). Veg. encara alguna explicació 35 més secundària en el DCEC-DECH (CAMBUJ).

DERIV.: *Engambuixar*. *Engambutx* (supra). *Escambuixar* 'treure's el *cambuix*' (supra) 'estirar els cabells a algú' (BDLC XII, 320), 'escabellar-los': «—Oh, Jesús, no sé com t'atreveixes a presentar-te davant la meua vista tan *escambuixat*; ara comprenc que na Caterineta no vulgui sentir parlar de tu; vés, i no pugis fins que estiguis presentable», Vilallonga (*Bearn*, 20, 257); *esgamuixar*. *Gamoixat* (1453, 1455), sembla derivat de la variant *gamboix* (supra), en sentit de 40 'florejat a manera de vel de gambuix'.

¹ Una romanalla de la *-č* no arabitzada es trobaria potser en *esgambutx* usat segons *AlcM* a St. Joan de les Abadesses, si és que és notació de fiar, que podem dubtar-ne (a Griera li havien donat *cambuig* 50 com a eivissenc, equivocat).

Gambús, V. GAMA

GAMELLA, mot només regional o comarcal en la 55 nostra llengua, del ll. GAMELLA 'escudella, obi', derivat de GAMELUS (també GAMELLUS) 'camell', per comparació de forma d'una escudella capgirada amb la gepa del camell. □ 1.ª doc.: S. XIV; 1851, Escrig.

«*Gamelles*: dornajos, dornillos»; també MGadea, 60

que ja el registra en el *Vocab. en Seccions* («dornajo», p. 37); *DAG.* «obi on mengem els porcs, València». Potser s'havia usat també en algunes comarques de Migjorn del Princ., car *AlcM* l'indica en dos docs. d'arxiu de Sta. Coloma de Q., Ss. XIV i XV, significat respectivament 'obi' i 'gaveta', i un *game(l)laça* en un del XIV, de Montblanc. No sembla que ni en el P. Val. sigui general, i alguns valencians el creuen castellanisme; el localitzen, però, en localitats al N. de Castelló i en algunes de més enllà d'Alcoi. En romànic és sobretot un mot castellà i portuguès, des del S. XIII en tots dos (*gamella* i *gamela*), que sembla haver passat d'allí estant a l'italià i al francès com a terme sobretot marinesc i militar; algun testimoni mossàrab; veg. DCEC i DECH.

DERIV.: *Gamellada*. *Gamellata* («gamelleja o dornajuelo», Escrig). *Gamelló* o *gamellota* *ibid.*; a Alcúdia de Crespins em digueren que els *gamellons* eren de canyes o de fustes, penjats al sostre i els acatxaven (1962), ço que coincideix amb la localització a Biar (*AlcM*) i amb una *Font dels Gamellons* a Ontinyent.

Gamellina, salsa, S. XV (*DAG.*), sembla ser alteració (per contaminació de *gamella*) de *camellina* (o *-ellina*), veg. AMETLLA.

Gamena, V. *gamar*. *Gàmet* (o *gamet*), *gametangi*, *gametòfita*, *gametòspora*, V. *bigam*. *Gamfaró*, V. *gamfanó*. *Gàmia*, V. *bigam*. És *Gamissans* i no pas *Gamissans* (grafia dolenta) *Gamirà* i *Gamirans*, que no hi tenen res a veure, metàtesi de *Guimerà*, *-rans*.

GAMMA, 'escala o successió de sons musicals o de colors', del nom de la lletra grega Γ, *gamma*, amb què l'inventor de la moderna escala musical, G. d'Arezzo (S. XI), en va designar la nota més baixa. □ 1.ª doc.: Lab. 1888; Fontserè, *CiFiNat.*, p. 29 i gloss. No cal dir que està en ús des de molt més antic entre nosaltres.

DERIV.: *Gammacisme*. *Gammadió*. *Gammata*.

GAMÓ, 'asfòdel', mot comú a les tres llengües romàniques de la Península i a l'Alt Lluenguadoc, d'origen incert; també és insegur quina seria la forma original, CAMONE o CAMBONE, car hi ha bastant fonament per creure que comencés per *c-*, però més dubtes per comptar amb *-mb-*, i més per derivar-lo de *CAMA* 'tija'. □ 1.ª doc.: *camó* i *gamó* cap a la fi del S. XIV.

En la Farmacologia de Klagenfurt (fi S. XIV, ¿potser NE.?): «Si vols fer pólvora de afudilis, qui és molt corrosiva, ajes del such dels *afudilis*, qui són rayls de *camons*, pes de XII onzes de calç viva --- dues onzes d'orpiment --- e fes pólvora, e d'aquella pólvora usa com vuller corrosivar alguna carn mala», f° 95v, AORB III, 253, «recipe such de afudilis --- calç viva --- les dites pólvores sien fetes en el mes de agost: sapies que afudilis es sou¹ les rael dels *gamons*» (f° 101v, p. 262); «*gamons*: asphodélus, albugum», OPou (*ThPh.*, 49); també ho donen, com a català, Laguna (1555) i el banyolí-perpinyanenc MAgustí (1617, *DAG.*); Cavanilles diu que en valencià el *gamó* (*ramós*) és l'*asphodelus ramosus*, però el *fistulosus* es diu *por-*